

МІСЦЕ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ СЕРЕД ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ

*Плиска Ю. В.,
студентка I курсу
Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Понад 20 років створюється правова система незалежної України. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року обґрунтував утворення самостійної української держави, зокрема, продовженням тисячолітньої традиції державотворення на Україні. [1, 46-47] Після здобуття незалежності у 1991 році почалося формування самостійної правової системи, яка задовольняла б інтереси саме українського суспільства. Важливим для держави на етапі свого розвитку є формування національної правової системи, що є вираженням єдності суспільства як системи, одним з важливих проявів реалізації державного суверенітету.

В Україні обрано реформістський шлях її побудови, що передбачає спадкоємний зв'язок з минулими прогресивними напрацюваннями при запереченні історичних принципів і підходів, які себе не виправдали.

Існує чимало теорій щодо поділу всіх національних правових систем. Наприклад, Р. Давид висунув ідею трихотомії - виокремлення трьох правових сімей (романо-германської, англосаксонської, соціалістичної), а К. Цвайгерт розрізняв вісім правових сімей: романську, германську, скандинавську, загальну, соціалістичну, далекосхідну, ісламську, індуську [2, 34-36]. А.Х.Саїдов, стверджував, що правова карта світу включає сім'ї права загального, романо-германського, скандинавського, латиноамериканського, соціалістичного права, а також права країн, що розвиваються. Критерії поділу цих авторів дуже різняться.

Щодо представників вітчизняної правової думки, то, поряд із загальноновизнаними сім'ями романо-германського та англо-американського права, вони виокремлюють дві самостійні сім'ї (типи) релігійного та традиційного права. Головними критеріями такого поділу слугують досить суттєві відмінності у праворозумінні, але водночас досить чітко простежується різниця і за похідним критерієм - за джерелами права. [2, 34-37]

Можна виокремити чотири концепції належності правової системи України до певної сім'ї: а) слов'янської; б) євразійської; в) романо-германської; г) східноєвропейської. Також деякі вчені вважають, що правова система України тягнє до східноєвропейської

правової традиції і повертається в сім'ю романо-германського права. [2, 57]

Самобутність вітчизняної правової системи зумовила низка обставин, зокрема й історичних. Довгі роки перебування українських земель у складі інших держав залишили свій слід і вплинули на формування сучасної української правової системи.

В юридичній літературі стосовно місця України серед інших правових систем існують різні точки зору.

Прихильники ідентифікації правової системи України як слов'янської правової сім'ї беруть за основу такі принципи як: перевага колективних інтересів суспільства над індивідуальними інтересами, переважання колективних форм господарювання та рецепцію римського права через Візантію. Інші науковці, посилаючись на специфічні ознаки, визначені у положеннях євразійства [3, 142-148], вважають, що слов'янська правова сім'я – це лише одна з багатьох інтерпретацій назв євразійської правової сім'ї, до складу якої входить і правова система України. Існування євразійської правової сім'ї, незважаючи на зміну конфігурації її правового простору у різні періоди (слов'янська правова сім'я (XX ст.), російська правова сім'я (середина XX ст.), соціалістична правова сім'я (друга половина XX ст.), як стверджують ці вчені, продовжує існувати. [4, 117-118]

У літературі можна зустріти погляди, відповідно до яких правова система України належить до східноєвропейської правової сім'ї, формування якої здійснюється на базі східноєвропейської правової традиції. Обмеженість світоглядного підґрунтя права, як правило, християнським ученням у його православній інтерпретації або вченням, що нагадує його; організація і проведення законотворчих, дослідницьких та інших робіт у галузі права за ініціативою зверху; обмеженість творчого пошуку і як результат - втрата належного авторитету і значення юриспруденції; прагнення забезпечити максимально можливі контроль і втручання держави у відносини приватних осіб; акцентування уваги головним чином не на правах, а на обов'язках учасників правовідносин – усі ці риси східноєвропейської традиції права. З огляду на це, ми можемо побачити, що на даному етапі свого розвитку правова система України має багато спільних рис з східноєвропейською традицією, однак вектор розвитку держави вже направлений в якісно новий бік – на зближення з романо-германською правовою сімєю.

На мою думку, правова система України, звісно має щось спільне з вищенаведеними вище правовими сім'ями, однак стратегічним напрямком розвитку нашої держави вже є входження в європейський простір. Такий шлях розвитку потребує проведення реформ, зокрема у сфері правового життя, які забезпечили б міцний фундамент механізму соціального розвитку.

Етап закладання цього фундаменту почався з прийняттям Конституції України, в якій знайшли відображення зміни соціального характеру, структури та змісту правової системи України, положення, які засновані на юридичних поняттях романо-германського типу правової системи.

Основоположний принцип правової системи демократичного суспільства – верховенство права, який зараз активно проникає до вітчизняної правової системи завдяки наближенню її саме до романо-германської правової сім'ї, а його закріплення статтей 8 Конституції України[5, 8] є яскравим доказом цього.

Принцип верховенства права є сукупністю морально-правових цінностей, відповідно до яких мають регулюватися відносини в демократичному суспільстві, вирішуватися питання життєдіяльності людей, розглядатись справи у судах[6, 94].

Наявність абстрактної правової норми, диференціація права на публічне і приватне, об'єктивна дія норми права здійснюється у такій зовнішній формі як нормативно-правовий акт, а також для забезпечення авторитетності та престижності Конституції як основного закону у системі функціонують спеціалізовані органи конституційного правосуддя. За правовим значенням рішення Конституційного Суду України так, як і судова практика в цілому, є більш подібними до германської групи правових систем континентального права, через те, що в романській групі правових систем судова практика апіорно не визнається джерелом права. Всі ці ознаки є ідентифікуючими як для системи континентального права, так і для правової системи України. Стратегія правової реформи в Україні спрямована на формування такої правової системи, яка б гармонійно забезпечувала об'єктивно існуючі в суспільстві як приватні, так і публічні інтереси, застосовуючи адекватні методи регулювання.[7] Як сказав у своїй доповіді колишній Генеральний секретар НАТО Х.Солана в Королівському інституті міжнародних відносин у Лондоні: "Україна посідає визначальне місце в Європі. Незалежна, стабільна і демократична Україна стратегічно важлива для розвитку Європи як цілого"[8, 248].

Отже, на даному етапі свого розвитку Україна є зовсім унікальною у своїй правовій системі, адже поєднує риси різних правових сімей. Проте, зараз саме права політика є визначальним фактором руху вітчизняної правової системи, а вона, все ж таки, тяжіє до романо-германської правової сім'ї.

Список використаної літератури:

1. Правова система України: історія, стан та перспективи: У 5-ті т. –Т.1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України/ За заг. ред. М.В.Цвіка, О.В.Петришина. – Х.: Право, 2008. -728с.
2. Порівняльне правознавство : підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов,
3. І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. – Х. : Право, 2012. – 272 с.
4. Алексеев Н.Н. Русский народ и государство. – М.: Аграф, 1998.
5. Оборотов Ю.Н. Традиции и новации в правовом развитии. – Одесса: Юрид. літ., 2001.
6. Конституція України: Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
7. Ткачук П. Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції // Вісник Конституційного Суду України, 2005. - № 5.
8. Селіванов А. Розмежування і взаємодія публічного і приватного права в системі України // Право України. – 1996. – № 12.
9. Глобалізація і безпека розвитку – К., 2001.

Науковий керівник – Лук'янов Д.В., канд. юрид. наук, доцент кафедри теорії держави і права.